

УДК 316.6-159.95-37.04

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-16-22](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-16-22)

БОГДАН ОЛЕНА ЛЕОНІДІВНА,

кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця відділу психології масової комунікації та медіаосвіти, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ, Україна

Olena Bohdan,

PhD, Senior Researcher of the Department of Psychology of Mass Communication and Media Education, Institute of Social and Political Psychology of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: olena.bohdan.ua@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4035-9144>

ВПЛИВ МАСМЕДІА НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЩАСТЯ Й ДОБРОБУТУ УКРАЇНЦІВ

A Публікація розкриває особливості прояву ціннісних орієнтирів щастя та добробуту в українському кіберпросторі. Методологією дослідження є огляд наукових досліджень щодо актуальності понять добробуту та щастя для українців в умовах війни, актуальних публікацій за обраним напрямом у медіаджерелах за 2022–2024 роки та контент-аналіз окремих масивів даних новинного контенту трьох українських медіаплатформ – «Українська правда», «Радіо Свобода» та «Суспільне». Показано, що масмедіа сприяють формуванню емоційної фрустрації користувачів завдяки переважній трансляції «наративів війни». Підкреслено важливість медіаосвіти та інформаційної грамотності, оскільки обрання екологічних медіа та ресурсного медіаконтенту є прерогативою самих споживачів інформації. Висунуто тезу, що добробут українців спирається на їхню психологічну зрілість і суб'єктну позицію, тому просвітницькі ініціативи, які сприяють розвитку суб'єктності молоді, є важливою сходинкою на шляху дорослішання суспільства.

Ключові слова: щастя; добробут; масмедіа; ціннісні орієнтири; психічне здоров'я; суб'єктність; інформаційна грамотність; медіаосвіта

THE IMPACT OF MASS MEDIA ON THE VALUE ORIENTATIONS OF HAPPINESS AND WELL-BEING AMONG UKRAINIANS

S This publication reveals the features of the manifestation of value orientations of happiness, well-being, and social revival in Ukrainian cyberspace. The research methodology includes a review and generalization of scientific studies on the relevance of the concepts of well-being and happiness for Ukrainians during the war, relevant publications in media sources since 2022–2024 on the chosen topic, and content analysis of specific data sets of news content from three Ukrainian media platforms – "Ukrainska Pravda", "Radio Svoboda" and "Suspilne". It is revealed that the mass media contribute to the formation of emotional frustration and life confusion among users due to the predominant broadcasting of "war narratives." The final ranking of words for three significant dates over three years of war in the news feed of "Ukrainska Pravda" is as follows: Ukraine, Zelenskyi, Russians, Russian, war, USA, Russia, Kyiv, military, Ukrainian, strike, recovery. The final ranking of the most repeated words in the news for three selected dates – January 1, August 24, and September 1, 2022–2024, in the headlines of the news feed of "Radio Svoboda" is: Ukraine, military, Russian, year, Russia, shelling, Ukrainian, troops, rockets, region, AFU, attacks, president, USA, independence. The most frequently used words in the headlines of "Suspilne" news on the specified dates are the following: year, Ukraine, Russian, regions, human, military, new, Ukrainian, attack, Kherson, shelling, and news. Media education and information literacy are important because the choice of ecological media and resource media content is the prerogative of information consumers themselves. It is proposed that the well-being of Ukrainian society is inextricably connected with its subjectivity, which, in turn, relies on Ukrainians' psychological maturity and subjective position. Therefore, educational initiatives that contribute to the development of youth subjectivity are an important step toward the maturation of society. Happiness during wartime is possible and an appropriate individual and social value orientation. The value orientations of happiness and well-being of Ukrainians serve as a resource for the nation during difficult times of war and a guide for further individual and collective activities.

Keywords: happiness; well-being; mass media; value orientations; mental health; subjectivity; information literacy; media education

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. В Україні з вересня 2024 року анонсовано ініціативу першої леді Олени Зеленської щодо запровадження в школах курсу «Уроки щастя». Названий курс є адаптацією американської програми соціально-емоційного навчання Well-Being, яка була перекладена та адаптована українськими фахівцями. Мета курсу – навчити дітей навичкам, що сприяють щасливому,

змістовному та плідному життю. Анонсовано, що в контексті «Уроків щастя» діти вчитимуться будувати стосунки, розвивати творчість, розуміти свої емоції та піклуватися про ментальне здоров'я. Попри такі гуманні наміри ініціативи, реакція суспільства на впровадження «Уроків щастя» в Україні є досить різноманітною. Багато вчителів, батьків та учнів позитивно сприйняли цю ініціативу, вважаючи її важливим кроком для покращення ментального здоров'я дітей. Однак

є чимало й таких, хто ставиться до нововведення скептично. Деякі батьки висловлюють занепокоєння щодо того, чи доречно впроваджувати такі уроки під час війни, коли діти та вчителі перебувають у стресових умовах. Також виникають питання щодо підготовки вчителів до викладання цього курсу та його інтеграції в освітній процес. Ще категоричніші у власних судженнях самі вчителі. Узагальнити їхнє емоційне реагування, яке вони демонструють в освітянських спільнотах соціальних мереж, можна фразою одного з учителів «Зробіть учителя щасливим, і тоді кожен урок буде уроком щастя».

Запропонована публікація є спробою аналізу, чому ставлення до можливих «уроків щастя» зокрема, та ширше до теми добробуту, особистого та суспільного, є таким складним і неоднозначним, та яку роль у формуванні ціннісних орієнтирів добробуту українців відіграють сучасні масмедіа.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Так, перший поверховий аналіз розмаїття думок і вражень українців щодо «уроків щастя» зокрема та актуальності теми добробуту взагалі дозволяє виокремити декілька причин скептичного ставлення [18; 20].

Перша причина, що лежить на поверхні – стресові умови війни. Багато хто вважає, що впровадження таких уроків під час війни може бути недоречним, оскільки діти та вчителі перебувають у стресових умовах. Наступна причина певного наявного скептицизму – підготовка вчителів. У суспільстві є занепокоєння щодо того, чи достатньо підготовлені вчителі для викладання цього курсу – адже належної підготовки може вплинути на ефективність уроків. Наступний фактор – скептицизм щодо доречності та ефективності зазначеної ініціативи. І батьки, і вчителі мають сумніви щодо значного впливу «Уроків щастя» на ментальне здоров'я дітей.

Нарешті, є шар впливових факторів, що не знаходяться на поверхні, та впливають на узагальнене сприйняття тем щастя та добробуту. Мова йде про культурні та соціальні фактори, зокрема про вплив масмедіа. Зазначимо наявні дослідження щодо перших, помітних аргументів на користь актуальності теми щастя та добробуту в освітньому та суспільному просторі України. І потім розгорнутіше – про соціокультурні впливи та впливи масмедіа.

Чи не найбільша кількість сучасних досліджень стосується актуальності соціально-емоційного навчання дітей і дорослих в умовах соціальних катаклізмів. Так, спираючись на рамки оцінювання ОЕСР дослідження соціальних та емоційних навичок [22], восени Державна служба якості освіти України та Громадська організація «ЕдКемп Україна» брала участь у першому у світі масштабному дослідженні соціально-емоційних навичок ДоСЕН. Отримані результати підтвердили, що «розвиненіші соціально-емоційні навички сприяють кращим академічним результатам, підживлюють амбіції здобувати вищу освіту, працювати в дорослому віці за професією та обіймати управлінські посади» [19].

Крім того, було продемонстровано безпосередній зв'язок між розвитком соціально-емоційних навичок учнів та їхнім добробутом. Одночасно навички, які найщільніше корелюють із добробутом – оптимізм, енергійність і довіра, – за результатами проведеного опитування найчастіше

«просідають» у підлітків від 10-річного до 15-річного віку [16].

Отже, розвиток соціально-емоційних навичок учнів, зокрема у форматі запланованих «Уроків щастя», сприятиме розвиткові довіри до себе та інших, оптимістичному світосприйняттю та, врешті-решт, енергійності та готовності розбудовувати власний добробут і добробут українського суспільства. Як це відбувається в практичній взаємодії вчителів та учнів – розробники курсу СЕЕН (соціально-емоційне та етичне навчання) діляться на власному сайті, посібнику для освітян та в освітянській періодиці [11].

Адже українські масмедіа відіграють значну роль у формуванні громадської думки, включаючи реакцію на нові освітні ініціативи, такі як «Уроки щастя». Сучасні дослідження показують, що медіа можуть як підтримувати, так і підривати довіру до таких ініціатив через спосіб подання інформації [21]. Масмедіа часто акцентують увагу на проблемах і критиці, що може підсилювати скептицизм серед населення. Наприклад, якщо журналісти зосереджуються на недоліках підготовки вчителів або на стресових умовах війни, це може створювати негативне враження про ініціативу. Також медіа мають здатність впливати на емоції аудиторії. Наприклад, якщо медіа підкреслюють важливість психічного здоров'я та позитивні результати соціально-емоційного навчання, актуальність ціннісних орієнтирів українців добробуту та щастя – це може сприяти більшій підтримці серед населення. І навпаки, негативні наративи масової комунікації призводять до зневіри, депресивних станів користувачів, інформаційної ретравматизації.

Отже, ми підійшли до найскладнішого фактору, що формує ставлення до актуальності теми добробуту та щастя на рівні колективного сприйняття, а саме до соціокультурних налаштувань суспільства. Так, Україна має складну історію становлення і боротьби за власну незалежність та збереження ідентичності [17]. Безперечно, це вплинуло на наше колективне несвідоме та сприйняття щастя чи нещастя зокрема. «Нещастя як доля. Щастя як мета» – саме так влучно охарактеризував ставлення на рівні колективного несвідомого українців до найважливіших проблем буття філософ С. Вишинський. Він зазначив у якості висновку, що «знайти свою долю – це не що інше, як знайти своє щастя. Іншими словами: пізнати щастя – означає пізнати самих себе» [4, с. 184].

Наскільки щастя важливе та можливе за умов війни – вивчають і розмірковують вмотивовані «дослідники щастя» [3; 9; 23]. Одностайний висновок – «Українському щастю бути» [25], тому що у сучасних світових контекстах розуміння добробуту та щастя «війна розглядається не як перешкода, але як чинник формування українського варіанту евідемонічного щастя, фундаментом якого є свобода» [3].

До такого розуміння персонального щастя дійшли воїни-добровольці, що третій рік боронять нашу незалежність у неймовірно складних умовах гібридної війни. Про щастя бути корисними та «на своєму місці» можна почути від волонтерів, громадських активістів, соціальних працівників, медиків, психологів. Про щастя вчити та підтримувати учнів у ці страшні часи війни говорять найсвідоміші та вмотивовані вчителі [7].

Зазначені джерела, що говорять про важливість і можливість щастя за часів війни – доступні для українських споживачів. Та наскільки вони є в центрі уваги пересічних українців – питання скоріш за все риторичне. Адже обрання інформаційних джерел, як і формування «інформаційних бульбашок» у соціальних мережах – це персональні вибори та наслідки таких виборів користувачів медіа. Науковці та дослідники психології масових комунікацій і важливості медіаосвіти неодноразово доносили до суспільства та освітянської спільноти тезу щодо перебирання на себе відповідальності за екологічність обраного медіапростору та інформаційну гігієну [2; 12; 14].

Щодо наявного рівня медіаосвіти та інформаційної гігієни українських користувачів масмедіа, пропонуємо ще декілька цифр-узагальнень. Згідно з проведеним у березні 2024 року дослідженням у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги» [13] серед способів подолання стресу опитувані загалом найчастіше називають: сидіння в інтернеті (39%), спілкування з близькими (31%) та перегляд ТБ, фільмів чи серіалів (29%). Згідно з іншим незалежним дослідженням, що вираховує різні аспекти інтернет-активності в кількох країнах, в Україні зокрема, у лютому 2024 року спостерігався такий рейтинг відвідувань тематичних категорій: послуги (92,2%), новини (84,2%) та електронна комерція (74,2%), освіта (57,1%), розваги та дозвілля (55,5%) [8].

Отже, інтернет-серфінг взагалі та споживання новин зокрема, є чи найпоширенішим серед українців способом подолання стресу.

Виділення невришених раніше частин загальної проблеми. Варто пам'ятати про ковідні обмеження попередніх років, коли інтернет був певним «вікном у світ» для багатьох людей, що опинились у спровокованій пандемією ізоляції. Тоді інтерес дослідників щодо впливів соціальних медіа на психічне здоров'я та добробут споживачів інформації більшою мірою був сфокусований на перевагах використання таких засобів масової комунікації. Одночасно зазначалось щодо певної невизначеності та відсутності актуальних

досліджень щодо ризиків і потенційної шкоди масмедіа та соціальних мереж для психічного здоров'я людей [24].

Метою статті є ознайомлення з результатами пілотного дослідження щодо можливого впливу новинного контенту періоду війни на загальний емоційний фон українців у контексті ціннісних орієнтирів добробуту та щастя.

Викладення основного матеріалу. Для проведення контент-аналізу новинних заголовків українських масмедіа ми обрали три найпопулярніших новинних портали, що очолили «Білий список» рейтингу Інституту масової інформації [1]. Для створення такого рейтингу фахівці-експерти перевірили українські масмедіа за низкою критеріїв, що містять прозорість і відповідальність видань, дотримання високих професійних та етичних стандартів журналістики [10]. Для нашого пілотного дослідження ми обрали три перших медіа переліку – «Українська правда», «Радіо Свобода» та «Суспільне». Ми обрали три дати року, що не несуть релігійних чи політичних контекстів, є дуже важливими для українців, і так чи інакше пов'язані з темою щастя та добробуту – 1 січня, 24 серпня та 1 вересня. Далі ми зробили семантичний аналіз новинних заголовків видань в означені дати за три роки – 2022, 2023, 2024. Лише 1 січня 2022 року було дещо раніше повномасштабного вторгнення в Україну, всі інші дати є частиною українського кіберпростору після 24.02.2024.

Результати дослідження. Отримані тексти, що містять заголовки новинного контенту певної дати, були опрацьовані методом семантичного аналізу текстів із використанням платформи Istio [15].

Ми зазначили найпоширеніші слова, які зустрічаються 4 та більше разів у тексті окремо для кожного видання (табл. 1; 2; 3).

У табл. 1 першими зазначені слова, що мають найбільшу частотність повторюваності (10–12), останні слова переліку (4 повторення). Ми не включали до переліку слова, що не несуть певного смислового навантаження (почав, сказав, напередодні тощо), та об'єднали слова, що зазвичай використовуються разом, як-от: «Новий рік».

Таблиця 1

Семантичне навантаження новинної стрічки «Української правди»

Дата/рік	Новий рік (1.01)	День незалежності (24.08)	День знань (1.09)
2022	Україна, Новий рік, США, російські, випадки, covid, президент, закон, чинність, фракція, Зеленський, Європа	Україна, незалежність, війна, росія, військові, російські, Київ, українські, удар, росіяни, українці, допомога, Британія, окупант, Білорусь, Зеленський, ООН, розвідка, оголошення, Запоріжжя, ворог, ЗСУ	Україна, Росія, ЗАЕС, окупант, МАГАТЕ, місія, українські, війни, російські, школи, ЗМІ, долар, отримання, Німеччина, Крим, євро, Путін, окуповані, ЗСУ, олігарх, ООН, США
2023	Новий рік, Україна, новорічний, ніч, росіяни, ППО, українські, ракети, обстріл, Київ, війна, росія, області, повітряні, тривоги, шахеди, уламки, феєрверки, поранені, генштаб	Україна, Пригожин, Крим, незалежність, літак, США, російські, Зеленський, ракети, українці, Київ, компанія, Росіяни, Білорусь, Буданов, вибух, військові, відновлення, ЗМІ, війна, Путін, світ, Норвегія, росія, ГУР, катастрофа, привітання, ворог, винищувач, розвідка	Україна, росіяни, українські, російські, США, війна, військові, кордон, удар, школи, заяви, Європа, Білорусь, ракети, Київ, відновлення, засудження, керівник, школяр, Зеленський, відновлення, Лісовий, оборона
2024	Україна, новий рік, новорічні, атаки, війна, росіяни, феєрверки, Зеленський, шахеди, удар, столиця, загрози, поранені	Україна, Зеленський, росіяни, незалежність, атака, області, США, російські, Київ, привітання, поранені, відновлення	Росіяни, атаки, росія, Україна, удар, Харків, загибель, причини, напрямки, енергетика, військові, Зеленський, президент, катастрофа, Динамо, матч

Остаточний рейтинг слів за трьома визначними датами трьох років війни у новинній стрічці «Української Правди» має такий вигляд, як-от: Україна, Зеленський, росіяни, російські, війна, США, росія, Київ, військові, українські, удар, відновлення.

Підсумковий рейтинг найповторюваніших слів новин за три обрані дати – 1 січня, 24 серпня та 1 вересня 2022–2024 років у заголовках новинної стрічки видання «Радіо Свобода» (табл. 2) такий: Україна військові, російські, рік, росія, обстріл, українські, війська, ракети, області, ЗСУ, атаки, президент, США, незалежність.

Таблиця 2

Семантичне навантаження новинної стрічки «Радіо Свобода»

Дата/рік	Новий рік (1.01)	День незалежності (24.08)	День знань (1.09)
2022	Новий рік, Україна, США, військові, новорічний, пандемія, світ	Україна, російські, незалежність, росія, військові, війська, українці, повідомлення, обстріл, ракети, війна, район, влада, удар, українські, територія, Харків, допомога, міста, області, привітання, ЗСУ, інфраструктура, Київ, загиблі, ООН	Російські, місія, росія, МАГАТЕ, Україна, військові, війська, ЗСУ, обстріл, ЗАЕС, тисячі, українські, серпень, рік навчання, війна
2023	Російські, Україна, військові, ракети, рік, обстріл, армія, район, Київ, війська, область, атаки, новорічні, атака, дрони	Україна, російські, українські, військові, Крим, росія, незалежність, ракети, США, літак, обстріл, Пригожин, люди, ціни, повідомлення, підтримка, президент, ЗСУ, пілот, області, постраждалі, штаб бойові, Німеччина, Зеленський, ГУР, Буданов, допомога	Україна, російські, Білорусь, війна, діти, українські, Польща, люди, тисячі, росія, рік, школи, серпень, порушення, кордон, провокація
2024	Російські, атаки, загиблі, повітряні, Україна, Київ війська, напрямки, будинки, район, влада, росія, президент, військові, ЗСУ	Україна, російські, незалежність, Зеленський, області, поранені, пакет, військові, загиблі, США, рік, українські, Покровськ, повідомлення, країни, допомога, президент, війська, обстріл, люди	Обстріл, російські, військові, Україна, наслідки, рік, українські, влада, Харків, атака, росія, масовані, ракети, регіон, президент

За табл. 3, новинний контент «Суспільного» має ширший діапазон сфер суспільного життя, що охоплені новинами – спорт, освіта, дозвілля. Одночасно найвживаніші слова у заголовках новин «Суспільного» на означені дати в першу

чергу пов'язані також із війною: рік, Україна, російські, області, людина, військові, новий, українські, атака, Херсон, обстріл, новини.

Таблиця 3

Семантичне навантаження заголовків новин видання «Суспільне»

Дата/рік	Новий рік (1.01)	День незалежності (24.08)	День знань (1.09)
2022	Новий рік, Україна, новорічна ніч, світ, люди, суспільні, внутрішній, мова, covid, стан	Україна, рік, вторгнення, росія, російські, області	Рік, чемпіонат, Україна, турнір, держава
2023	Новий рік, ніч, російські, Україна, області, війни, українські, доба, тривога, виплата, атака, генштаб, Степан Бандера	Рік, незалежність, Херсон, Україна, ДУДЛ, незламність, національний, ексклюзивний, військові, війна, обстріл, російські, області, українські, території, дитина, поранені, армія, новини	Навчальний рік, херсонські, найперші, школяр, клас, громада, тисячі, навчання, школи, ракети, початок, міські, військові, дані, Херсон, Білорусь, Україна, повітряні сили
2024	Новий рік, російські, новорічна ніч, атаки, поранені, люди, області, загибель, військові, Херсонщина, обстріл, люди, війська, Україна, армія, атака, повідомлення, новини, Київ, Херсон, війна, повітряні сили, регіон, люди, стан, ударні бпла, туман, telegram, будинки, час, хроніки, дрони	Російські, рік, Україна, незалежність, обстріл, українські, повернення, військові, повідомлення, війська, ракети	Рік, клас, Україна, новини, області, параолімпійські медалі, плавання, команда, подія, розклад, виступ, українці

Отже, за рейтингами найуживаніших слів у новинних заголовках трьох обраних платформ – це «наративи війни». Зрозуміло, що під час війни новинні стрічки в першу чергу відображають те, відбувається в Україні та світі.

Та чи тільки «жахиття війни» ми маємо в нашому спільному просторі? Адже ми боремось уже третій рік, і це є можливим завдяки проявам самовідданості та силі духу пересічних українців, їхній вірі в Перемогу та реальним діям на підкріплення цієї віри. Їх повсякденним маленьким й одночасно таким важливим крокам у бік повоєнного відновлення, добробуту, процвітання. Важливо це виокремити в загальному «галасі війни», підсвітити, підсилити. Із цього приводу хочемо процитувати слова журналістки «Радіо Свобода» Власти Лазур: «Ми маємо невизначеність і транслюємо її своїй аудиторії, тому що і журналісти, і суспільство не розуміють, що відбувається через безліч причин, зокрема брак комунікації з владою» [6].

Додамо, що невизначеність через війну є чи найпоширенішим станом українців. Одночасно ми глибоко переконані, що найкращий спосіб подолати стан невизначеності – це почати творити, креативити, створювати. Можна створювати нові ідеї, стартапи, спільноти з реалізації ініціатив, проекти. Також можна переосмислити власне життя, його цінність і ціннісні орієнтири, і врешті-решт орієнтуватись на добробут і щастя, а не бути заручником страждань і «позиції жертви». У такому контексті ініційовані «Уроки щастя» – це дійсно сходинок до іншого рівня сприйняття себе, найближчої спільноти, українського суспільства в цілому.

На користь останньої тези – результати ще одного дослідження, проведене в травні-червні 2024 року Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC) [5]. KMIC задавав українцям питання «Чи вважаєте Ви себе щасливою людиною?». У табл. 4 подано найважливіші результати проведеного опитування:

Таблиця 4

Результати опитування українців щодо відчуття щастя
(у % до вибірки періодів)

Показники / % вибірки	грудень 2021 р., 1025 осіб		травень 2023 р., 984 особи	
	так	ні	так	ні
Регіон, де проживали до 24 лютого 2022 року				
Захід	75	12	72	13
Центр	71	16	72	12
Південь	66	16	69	20
Схід	69	14	60	27
Тип населеного пункту, у якому проживали до 24 лютого 2022 року				
Село	67	17	66	18
Місто до 20 тис. / ОТС	74	14	74	14
Місто 20-99 тис.	64	17	72	20
Місто більше 100 тис.	74	12	70	14
ВПО чи не ВПО				
Непереселенці	-	-	72	14
ВПО	-	-	54	31
Рівень доходу родини				
Дуже низький	47	38	42	47
Низький	59	20	63	20
Середній	76	10	69	14
Високий	86	6	87	6

Ми можемо порівняти відповіді українців до повномасштабного вторгнення (грудень 2021) та вже з початком війни (травень 2023). Як бачимо за табл. 4, різниця відповідей більше простежується не у зв'язку з впливами війни, а з іншими факторами – регіон та місце проживання, вимушена необхідність те місце проживання змінити, рівень доходу родини. Тобто, люди, які можуть самотужки вирішувати ці питання – де жити, де, як та за які гроші працювати – врешті-решт вони почуваються щасливішими за будь-яких умов.

Щасливі люди – це люди, що здатні створювати власну реальність, реалізовувати персональні ціннісні підходи, обирати відповідну діяльність та оточення. Чи навчимося ми всього того завдяки «урокам щастя», чи саме життя з його складними викликами стає нашим спільним уроком суб'єктності – це вже питання на майбутнє.

За нашою думкою, Україна та українці «приречені на щастя», тобто на усвідомлення та реалізацію суб'єктності, гідності, свободи. Бо інший полюс зазначеної позиції – то

та «цивілізаційна похибка» імперського марносластва та системної корумпованості, від яких ми так боляче зараз очищуємось.

Висновки з даного дослідження.

1. «Уроки щастя» в українських школах є доречною, своєчасною і, з огляду на певну інформаційну розгубленість українського суспільства, вкрай необхідною ініціативою.

2. Українські масмедіа сприяють формуванню емоційної фрустрації та життєвої розгубленості користувачів завдяки переважній трансляції «нарративів війни».

3. Обрання екологічних медіа та ресурсного медіаконтенту є відповідальністю самих споживачів інформації, що підсилює роль інформаційної грамотності та медіаосвіти.

4. Добробут українського суспільства нерозривно пов'язаний із його суб'єктністю, що, у свою чергу, спирається на психологічну зрілість і суб'єкту позицію українців. У такому

контексті будь-які просвітницькі ініціативи, що сприяють розвитку суб'єктності молоді є важливою сходинкою на шляху дорослішання суспільства.

5. Щастя за часів війни є не тільки можливим, а й доречним індивідуальним і суспільним ціннісним орієнтиром. Ціннісні орієнтири українців на щастя та добробут є ресурсом нації у складні часи війни та дороговказом подальших індивідуальних і спільних активностей.

Подальшими перспективами досліджень і наукових розвідок є аналіз критеріїв Всесвітнього Індексу Щастя останнього десятиріччя, їх представлення в українському сегменті кіберпростору у 2022–2024 роках, створення актуальної української «формули щастя» та розроблення шкал ціннісних Wellbeing-налаштувань українського суспільства за часів війни та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Білий список: 11 медіа, що стали найякіснішими / Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysook-11-media-shho-staly-pajyakisnishymy-i60964> (дата звернення: 22.09.2024).
2. Білик Н. Від медіаграмотності до медіакультури керівника закладу загальної середньої освіти: управлінський аспект у реаліях сьогодення. *Adaptive management theory and practice pedagogics*. 2023. Т. 16, № 31. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-11) (дата звернення: 25.09.2024).
3. Бойченко М. Битва за щастя: Україна проти росії. *Щастя та сучасне суспільство* : зб. матеріалів третьої міжнар. наук. конф., м. Львів, 22 берез. 2022 р. Львів, 2022. С. 59–62. URL: <https://doi.org/10.31108/7.2022.9>.
4. Вишинський С. Нещастя як доля. Щастя як мета. *Політософія*. URL: <https://politosophia.org/page/neshchastia-yak-dolia-shchastia-yak-meta.html> (дата звернення: 24.09.2024).
5. Грушецький А. Самооцінка населенням України щастя до та після широкомасштабного російського вторгнення / Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1257&page=1&t=7>
6. Данькова Н. Тривожні сигнали: чому для влади журналісти не партнери, а опоненти. *Detector.media*. URL: <https://detector.media/community/article/232462/2024-09-22-tryvozhni-sygnaly-chomu-dlya-vlady-zhurnalisty-ne-partnery-a-oponenty/>
7. Жити, щоб навчати – збірка вчительських історій про війну. *Global Teacher Prize Ukraine*. URL: <https://globalteacherprize.org.ua/zhyty-shchob-navchaty-zbirka-uchytel'skykh-istorii-pro-viynu/> (дата звернення: 24.09.2024).
8. Інтернет та використання медіа в Україні – лютий 2024. *Gemius - Internet, TV & radio audience measurement*. URL: <https://gemius.com/ua/блог/internet-and-media-in-ukraine-february-2024-report/> (дата звернення: 24.09.2024).
9. Луц-Пурій У. Чи можливе щастя під час війни? *Тези звітної наукової конференції філософського факультету* / відп. за випуск Л. Рижак, Н. Жигайло. Львів, 2023. Вип. 20. С. 36–40. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Tezy-konferentsii-2023.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).
10. Методологія оцінки професійності та відповідальності онлайн-медіа / Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/metodolohiia-otsinky-profesynosti-ta-vidpovidalnosti-onlayn-media-i28289>
11. Ми зрозуміли, для чого вчили СЕЕН. Соціально-емоційне та етичне навчання під час війни / О. Елькін та ін. *Медіагрупа "Накупіло"*. URL: <https://nakypilo.ua/novyny/my-zrozumily-dlia-choho-vchyly-seen-sotsialno-emotsiine-ta-etychne-navchannia-pid-chas-viynu/> (дата звернення: 25.09.2024).
12. Найдюнова Л., Найдюнов М. Концепція цифрової медіаосвіти: обґрунтування необхідності змін в умовах тривалої війни. *Проблеми політичної психології*. 2024. Т. 15. URL: <https://doi.org/10.33120/popp-vol15-year2024-154> (дата звернення: 24.09.2024).
13. Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги. *Gradus. Worldwide online and smartphone surveys*. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/> (дата звернення: 24.09.2024).
14. Найдюнова Л., Григоровська Л., Губеладзе І., Найдюнов М., Умеренкова Н., Дятел Н. Психологічні параметри медіатравматизації: результати фокус-групових досліджень. *Проблеми політичної психології*. 2024. Т. 15. С. 73–95. URL: <https://doi.org/10.33120/popp-vol15-year2024-153> (дата звернення: 25.09.2024).
15. Семантичний аналіз тексту онлайн. *Online text processing service – analysis, spelling, image conversion*. URL: https://istio.com/uk/text/analyz#google_vignette (дата звернення: 22.09.2024).
16. Соціально-емоційні навички для поліпшення якості життя. ДоСЕН для України, 2023. / Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Klyuchovi-rezultati-iz-DoSEN-dlya-Ukraini.pdf> (дата звернення: 22.09.2024).
17. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 334 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/ldent-62307.pdf>
18. Троян І. Усе про «Уроки щастя»: зібрані відповіді на популярні питання. *Нова українська школа. Вебресурс НУШ*. URL: <https://nus.org.ua/articles/use-pro-uroky-shhastya-zibraly-vidpovidi-na-populyarni-pytannya/> (дата звернення: 21.09.2024).
19. Українське учнівство має один із найвищих показників стійкості: результати ДоСЕН / Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/dosen-2023-presentation/> (дата звернення: 24.09.2024).
20. «Уроки щастя» чи профанація: як реагує українське суспільство на нововведення в школах. *fact-news.com.ua. Новини ФАКТ*. URL: <https://fact-news.com.ua/uroki-schastya-chi-profanatsiya-yak-reague-ukrainske-suspilstvo-na-novovvedennya-v-shkolah/> (дата звернення: 21.09.2024).
21. Чередник Л. А. Діяльність українських масмедіа під час російсько-української війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 75–81. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11282/1/Чередник-Бібл_2022_2.pdf (дата звернення: 25.09.2024).
22. Kankaraš M., Suarez-Alvarez J. Assessment framework of the OECD study on social and emotional skills. *OECD iLibrary*. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/education/assessment-framework-of-the-oecd-study-on-social-and-emotional-skills_5007adef-en (date of access: 21.09.2024).
23. Lushch-Purii U. The Ukrainian Happiness: The Ukrainian Context of Homo Eudaimonicus Anthropological Model. *Happiness and Contemporary Society* : proceedings of The Third International Scientific Conference, March, 20, 2022. Lviv : SPOLOM, 2022. P. 134–136. DOI: <https://doi.org/10.31108/7.2022.26>
24. Social media and mental health: benefits, risks, and opportunities for research and practice / J. A. Naslund et al. *Journal of technology in behavioral science*. 2020. Vol. 5, no. 3. P. 245–257. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41347-020-00134-x> (date of access: 25.09.2024).
25. Zborovska X., Lushch-Purii U. The Ukrainian happiness is going to proceed. *Filosofiya osvity. philosophy of education*. 2022. Vol. 28, no. 1. P. 231–237. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-1-15> (date of access: 25.09.2024).

References

1. Bilyi spysok: 11 media, shcho staly naiiakisnishymy [Whitelist: 11 media that became the best]. Instytut masovoi informatsii. Retrieved from <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964> [in Ukrainian].
2. Bilyk, N. (2023). Vid mediahramotnosti do mediakultury kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity: upravlinskyi aspekt u realiakh sohodennia [From media literacy to media culture head of general secondary education institution: management aspect in today's realities]. *Adaptive Management Theory and Practice Pedagogics*, 16 (31). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-11) [in Ukrainian].
3. Boichenko, M. (2022). Bytva za shchastia: Ukraina proty rosii [Battle for Happiness: Ukraine Against Russia]. In *Shchastia ta suchasne suspilstvo [Happiness and Contemporary Society]: zb. materialiv tretoi mizhnar. nauk. konf.* (pp. 59-62). Lviv. DOI: <https://doi.org/10.31108/7.2022.9> [in Ukrainian].
4. Vyshynskyi, S. (2020). Neshchastia yak dolia. Shchastia yak meta [Happiness as a fate. Unhappiness as a goal]. *Politosophia [Politosophia]*. Retrieved from <https://politosophia.org/page/neshchastia-yak-dolia-shchastia-yak-meta.html> [in Ukrainian].
5. Hrushetskyi, A. *Samoostinka naseleddiam Ukrainy shchastia do ta pislia shyrokomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia [Self-assessment of happiness by the population of Ukraine before and after the large-scale Russian invasion]*. Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiologii. Retrieved from <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1257&page=1&t=7> [in Ukrainian].
6. Dankova, N. Tryvozni syhnyaly: chomu dlia vlady zhurnalisty ne partnery, a oponenty [Alarming signals: why journalists are not partners for the authorities, but opponents]. *Detector.media*. Retrieved from <https://detector.media/community/article/232462/2024-09-22-tryvozni-sygnaly-chomudlya-vlady-zhurnalisty-ne-partnery-a-oponenty/> [in Ukrainian].
7. Zhyty, shchob navchaty – zbirka vchytelskykh istorii pro viinu [Live to teach – a collection of teacher stories about the war]. *Global Teacher Prize Ukraine*. Retrieved from <https://globalteacherprize.org.ua/zhyty-shchob-navchaty-zbirka-uchytelskykh-istorii-pro-viinu/> [in Ukrainian].
8. Internet ta vykorystannia media v Ukraini – liutyi 2024 [Internet and media use in Ukraine – February 2024]. *Gemius – Internet, TV & radio audience measurement*. Retrieved from <https://gemius.com/ua/bloh/internet-and-media-in-ukraine-february-2024-report/> [in Ukrainian].
9. Lushch-Purii, U. (2023). Chy mozhylye shchastia pid chas viiny? [Is happiness possible during war?]. In L. Ryzhak, N. Zhyhailo (Eds.), *Tezy zvitnoi naukovo konferentsii filosofskoho fakultetu [Abstracts of the reported scientific conference of the Faculty of Philosophy]* (Is. 20, pp. 36-40). Lviv. Retrieved from <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Tezy-konferentsii-2023.pdf> [in Ukrainian].
10. *Metodolohiia otsinky profesiynosti ta vidpovidalnosti onlain-media [Methodology of assessment of professionalism and responsibility of online media]*. Instytut masovoi informatsii. Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/metodolohiia-otsinky-profesiynosti-ta-vidpovidalnosti-onlain-media-i28289> [in Ukrainian].
11. Elkin, O., Marushchenko, O., Kondratenko, O., & Drozhzhyna, T. My zrozumily, dlia choho vchyly SEEN. Sotsialno-emotsiine ta etychne navchannia pid chas viiny [We understood what SEEN was taught for. Social-emotional and ethical training during wartime]. *Mediahrupa "Nakypilo" [Media group "Nakypilo"]*. Retrieved from <https://nakypilo.ua/novyny/my-zrozumily-dlia-choho-vchyly-seen-sotsialno-emotsiine-ta-etychne-navchannia-pid-chas-viiny/> [in Ukrainian].
12. Naidonova, L., & Naidonov, M. (2024). Kontseptsiia tsyfrovoi mediaosvity: obgruntuvannia neobkhdnosti zmin v umovakh tryvalo viiny [The concept of digital media education: justification of the need for change in the conditions of a long war]. *Problemy politychnoi psykholohii [Problems of Political Psychology]*, 15. Retrieved from <https://doi.org/10.33120/popp-vol15-year2024-154> [in Ukrainian].
13. Psykhichne zdorov'ia ta stavlennia ukraintiv do psykholohichnoi dopomohy [Mental health and attitude of Ukrainians to psychological help]. *Gradus. Worldwide online and smartphone surveys*. Retrieved from <https://gradus.app/uk/open-reports/> [in Ukrainian].
14. Naidonova, L., Hryhorovska, L., Hubeladze, I., Naidonov, M., Umerenkova, N., & Diatel, N. (2024). Psykhologichni parametry mediatravmatyzatsii: rezultaty fokus-hrupovykh doslidzhen [Psychological parameters of mediatraumatization: results of focus group studies]. *Problemy politychnoi psykholohii [Problems of Political Psychology]*, 15, 73-95. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-vol15-year2024-153> [in Ukrainian].
15. Semantychnyi analiz tekstu onlain [Semantic text analysis online]. *Online text processing service - analysis, spelling, image conversion*. Retrieved from https://istio.com/uk/text/analyz#google_vignette [in Ukrainian].
16. *Sotsialno-emotsiini navychky dlia polipshennia yakosti zhyttia. DoSEN dlia Ukrainy [Social-emotional skills to improve the quality of life. DoSEN for Ukraine]*. (2023). Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Klyuchovi-rezultati-iz-DoSEN-dlya-Ukraini.pdf> [in Ukrainian].
17. Stepyko, M. T. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia [Ukrainian identity: phenomenon and principles of formation]*: monohrafiia. Kyiv: NISD. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf> [in Ukrainian].
18. Troian, I. Use pro «Uroky shchastia»: zibraly vidpovidi na populiarni pytannia [Everything about "Happiness Lessons": collected answers to popular questions]. *Nova ukrainska shkola. Vebsures NUSh [New Ukrainian school NUS web resource]*. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/use-pro-uroky-shhastyia-zibraly-vidpovidi-na-populyarni-pytannia/> [in Ukrainian].
19. *Ukrainske uchnivstvo maie odyn iz naivshchych pokaznykiv stiikosti: rezultaty DoSEN [Ukrainian apprenticeship has one of the highest indicators of sustainability: the results of DoSEN]*. Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/dosen-2023-presentation/> [in Ukrainian].
20. «Uroky shchastia» chy profanatsiia: yak reahuie ukrainske suspilstvo na novovvedennia v shkolakh [“Lessons of happiness” or profanation: how Ukrainian society reacts to innovations in schools]. *Fact-news.com.ua. Novyny FAKT*. Retrieved from <https://fact-news.com.ua/uroki-schastyia-chi-profanatsiya-yak-reague-ukrainske-suspilstvo-na-novovvedennia-v-shkolakh/> [in Ukrainian].
21. Cherednyk, L. A. (2022). Diialnist ukrainskykh masmedia pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny [The activities of the Ukrainian media during the Russian-Ukrainian war]. *Bibliotekoznavstvo. dokumentoznavstvo. Informolohiia [Library science. documentary science. Informatology]*, 2, 75-81. Retrieved from https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoLNTU/11282/1/Cherednyk-Bibl_2022_2.pdf [in Ukrainian].
22. Kankaraš M., & Suarez-Alvarez J. Assessment framework of the OECD study on social and emotional skills. *OECD iLibrary*. Retrieved from https://www.oecd-ilibrary.org/education/assessment-framework-of-the-oecd-study-on-social-and-emotional-skills_5007adef-en.
23. Lushch-Purii, U. (2022). The Ukrainian Happiness: The Ukrainian Context of Homo Eudaimonicus Anthropological Model. In *Happiness and Contemporary Society: proceedings of The Third International Scientific Conference* (pp. 134-136). Lviv: SPOLOM. DOI: <https://doi.org/10.31108/7.2022.26>
24. Naslund, J. A., et al. (2020). Social media and mental health: benefits, risks, and opportunities for research and practice. *Journal of technology in behavioral science*, 5, 3, 245-257. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41347-020-00134-x>.
25. Zborovska, X., & Lushch-Purii, U. (2022). The Ukrainian happiness is going to proceed. *Filosofiya osvity. philosophy of education*, 28, 1, 231-237. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-1-15>.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 27.09.2024